

Kongregacja ds. Zakonów i Instytutów Świeckich

INSTRUKCJA O FORMACJI W INSTYTUTACH ŚWIECKICH *NEL PRESENTARE* (Rzym, 6 IV 1980)⁵¹

I. Życie chrześcijańskie a powołanie specjalne

[123] Życie chrześcijańskie, które jest życiem teologicznym, wymaga od wszystkich ochrzczonych dążenia do doskonałej miłości we wspólnocie kościelnej, z uwzględnieniem powołania osobistego.

Fundamentem i celem wzrostu duchowego jest Jezus Chrystus — „[...] aż Chrystus w was się ukształtuje” (Ga 4, 19), aby „[...] miłość, jaką obdarzył nas Ojciec” „[...] osiągnęła w nas kres doskonałości” (1 J 3, 1 i 4, 17). Głównym działającym i przewodnikiem jest Duch Święty: „On [...] doprowadzi was do całej prawdy” (J 16, 13); miejscem działania Kościół, Ciało Chrystusa; pożywieniem, pomocą i podtrzymaniem — sakramenty i Słowo Boże.

W powołaniu do świeckości konsekrowanej trzeba zdawać sobie sprawę z jego treści teologicznej, uświadomić sobie, jaka jest sytuacja w Ludzie Bożym i w społeczeństwie świeckim osób wezwanych na tę drogę życia, a także samych grup instytutowych.

II. Problemy zasadnicze

Opierając się na doświadczeniu instytutów świeckich możemy stwierdzić, że praca formacyjna napotyka na wiele problemów. Ujmemy je syntetycznie:

A. Problemy o charakterze ogólnym

[124] Przyspieszony rytm zmian w społeczeństwie na wszystkich poziomach, a w konsekwencji przyspieszony rytm życia; dominuje klimat powierzchowności, płytkości, stąd trudność uchwycenia znaków czasu i właściwej oceny priorytetów w ustawieniu hierarchii wartości.

Kryzys tożsamości, który w ostatnich latach wstrząsnął światem katolickim: zjawisko zeświecczenia i horyzontalizmu; ujawnianie się wielości kultur i modeli życia; pewne zamieszanie na polu teologii; obniżenie *sensus Ecclesiae* i wpływ prądów przeciwstawnych we-

---

⁵¹ Tłum. za: „Dialogo” 8(1980) nr 46-47, s. 127-137; zob. *Gli Istituti Secolari. Documenti*, Roma 1981 s. 241-265.

wnątrz samego Kościoła; brak wystarczająco mocnej formacji chrześcijańskiej i doktrynalnej młodzieży, wpływający z kryzysu formowania tradycyjnego.

B. Problemy specyficzne instytutów świeckich dotyczą:

[124] – samej natury powołania do instytutów świeckich, która wymaga ciągłego wysiłku łączenia wiary, konsekracji i życia świeckiego; wymaga syntezy pozwalającej realizować zadania typowo świeckie w połączeniu z ewangelicznymi wymogami pełnej konsekracji Bogu;

– sytuacji osób, które normalnie zaangażowane są w zadania i działalność świecką, stąd – problem czasu, zachowania równowagi między różnego rodzaju działalnością, zmiany miejsca (przeniesienia służbowe). Trudności te podwajają się, jeśli weźmiemy pod uwagę, że dotyczą one także odpowiedzialnych za formację, którzy często również pracują zawodowo;

– środowiska kościelnego, w którym żyją instytuty świeckie. Ogólnie biorąc, ten typ powołania nie jest rozumiany przez wspólnotę Kościoła i przez samych kapłanów, dlatego też często członkowie instytutów świeckich nie mogą znaleźć odpowiedniego kierownictwa duchowego. Ich charyzmat nie jest dostatecznie doceniany, dowartościowany w Kościele.

Z pewnością w niektórych instytutach świeckich wykaz problemów byłby bardziej szczegółowy, wyakcentowano by inne jeszcze sprawy. Np. instytuty świeckie o zasięgu międzynarodowym napotykają na trudności wobec obowiązku poszanowania i akceptacji odmiennych wartości kulturowych, właściwych dla danego kraju.

III. Podstawowe zasady formacji

A. Cel zasadniczy

[125] Aby prawdziwie pomóc osobie, by mogła odpowiedzieć na swoje powołanie i wypełnić swoją misję w świecie zgodnie z planem Bożym, formacja w instytucie świeckim powinna sprzyjać rozwojowi całościowemu i jednolitemu tej osoby, według jej zdolności i warunków.

Formacja taka nie jest łatwa z powodu skłonności do oddzielenia rzeczywistości naturalnych od nadprzyrodzonych, podczas gdy jedne i drugie winny być uznawane na równi. Wymagana jest więc dostateczna znajomość osoby „w formacji” – od strony samego podmiotu

i od strony odpowiedzialnego za formację — nie tylko jej darów duchowych i drogi w wierze, ale także jej wartości ludzkich: inteligencji, wrażliwości, równowagi, dojrzałości uczuciowej i moralnej, zdolności do samodzielności i zaangażowania, otwarcia na innych itp.

Jednak jest faktem, że wartości nadprzyrodzone, właśnie te, które powinny zapewnić upragnioną jedność, w dużej mierze umykają z naszego pola działania. W konsekwencji, formacja wymaga przede wszystkim wychowania podstawowego do wiary i modlitwy, to znaczy do osobistego kontaktu z Bogiem. Wierne przyłgnięcie do Niego we wszystkich chwilach dnia, tak bogatych w obecność ludzi i całego świata stworzeń, żywy i trwały kontakt z Bogiem — zakłada wierność modlitwie, poświęcenie na nią określonego, stałego czasu, skupienie naszej uwagi na życiu w łączności z Bogiem i w nieustannym wysiłku do zachowania jedności z ludźmi.

Modlitwa pomaga nam cierpliwie znosić samych siebie i nasze warunki życia, pomaga zachować równowagę i przyczynia się do trwałego wzrostu wewnętrznego.

W ten sposób formacja staje się tym, czym być powinna: wkładem człowieka w niewidzialne działanie łaski, aby pobudzić osobę formowaną do koniecznej współpracy z Tym, który przede wszystkim kieruje jej formacją: z Duchem Świętym.

Także i w tej pracy przykładem i „inspirującym wzorem” jest Najświętsza Panna (Paweł VI). Maryja stale wsłuchiwała się w słowo i wolę Bożą, „[...] całkowicie poświęciła samą siebie [...] osobie i dziełu swego Syna”, „[...] szła naprzód w pielgrzymce wiary i utrzymała wiernie swe zjednoczenie z Synem aż do krzyża” (LG 56 i 58).

B. Charakterystyka formacji

[126] Powołanie wspólne osób należących do tego samego instytutu świeckiego wymaga wspólnych wszystkim — co do treści i metody — elementów formacji. Ale Bóg wzywa każdego po imieniu i powołanie — we wspólności — jest osobiste. Dlatego konieczna jest też formacja osobista, ale:

— powinna być ona chciana i przyjmowana czynnie przez osobę formowaną, która winna czuć się za nią odpowiedzialna, szukając stale drogi realizowania siebie w świetle Bożym. Formacja, w której jedna strona ograniczałaby się tylko do przyjmowania podsuwanych treści, byłaby bez efektu. Obie strony muszą być czynne;

— powinna dostrzegać osobowość każdego, tzn. zespół jego zalet i ograniczeń, nie tylko oceniać stan rozwoju, który został osiągnięty dzięki formacji już otrzymanej, lub też jest wynikiem braku formacji w okresie wcześniejszym;

— wreszcie powinna wziąć pod uwagę „miejsce” formacji, tzn. konkretną sytuację osoby „formowanej”. Ważne jest, aby osoba ta była wspomagana w realizowaniu swego powołania osobistego, wyrażonym w powołaniu do danego instytutu świeckiego, w swoim konkretnie życia, w swoich relacjach z innymi.

Formacja osobista zatem winna być uzupełnieniem i włączeniem w formację wspólnotową. Wzrost wewnętrzny osoby zależy także od jej zdolności utrzymania w różnych sytuacjach życiowych głębokiego kontaktu z innymi i od rozwoju ducha braterstwa oraz rzeczywistej jedności wewnątrz instytutu świeckiego, wspólnoty zgromadzonej przez Chrystusa.

C. Zakres

[127] Formacja powinna obejmować wszystkie dziedziny życia, chociaż instytut świecki nie musi dać równego wkładu na każdym odcinku. Z jednej strony niektóre z nich uciekają się do bezpośredniego doskonalenia kompetencji swoich członków na polu zawodowym, politycznym, związkowym itp., a z drugiej trzeba uznać, że świeccy mają na zewnątrz instytutu świeckiego różne możliwości dokształcania się, nie tylko zawodowego.

Można się zastanowić, czy zakres kompetencji instytutu świeckiego w dziedzinie formacji nie ogranicza się więc do przekazania i poznania własnego powołania, do tego, co wynika z charyzmatu. Albo czy obowiązkiem instytutu świeckiego nie jest przede wszystkim zapewnić kandydatom solidną formację podstawową, aby uzupełnić braki kandydatów w tej dziedzinie, na które zbyt często narzekamy.

Uzupełniając te dwa aspekty, trzeba jednak pomóc jednostkom — bezpośrednio lub pośrednio — do uzyskania pełnej formacji potrzebnej im, aby mogły odpowiedzieć na powołanie do instytutu świeckiego i zrealizować własną misję. Jednym z zadań odpowiedzialnych za formację będzie rozróżnianie, w jakich dziedzinach formacja jest nadal konieczna, jakie braki trzeba uzupełnić, a w jakich sprawach konieczne jest *aggiornamento*.

Trzeba wyjść od konkretnej rzeczywistości każdego członka instytutu świeckiego, a więc: jego osobistej formacji podstawowej, jego obowiązków zawodowych i społecznych, możliwości, jakie mu stwarza jego własne środowisko życia. Następnie, trzeba mu pomóc ofiarowując przede wszystkim to, co jest specyfiką instytutu świeckiego, wskazując środki formacji dostępne z zewnątrz, ale także uzupełniając ją na poziomie instytutu świeckiego — jeśli to możliwe — o to, czego na zewnątrz nie można znaleźć, oraz czuwając nad koordynacją różnych elementów, aby osiągnąć upragnioną jedność.

D. Aspekty szczegółowe

Poszczególne dziedziny formacji mogą być rozpatrywane osobno, co jednak nie oznacza podziału, ponieważ wzajemnie się krzyżują i niejednokrotnie nakładają. Rozpatrywanie ich po kolei ułatwia tylko ukazanie ich treści zasadniczych.

1. Formacja duchowa

[128] W tej dziedzinie zawarte są podstawowe wymagania życia w łasce, życia wiary, dla osób poświęconych Bogu w świecie. Wymagania, które każdy musi uczynić swoimi, aby się odnawiać od wewnątrz i żyć konkretnie radami ewangelicznymi, aby się oddać całkowicie Bogu i ludziom w wierności powołaniu świeckiej konsekracji w swoim instytucie świeckim.

Z powodu powszechnego braku formacji wewnętrznej wśród młodych, którzy pragną przyjść do instytutu świeckiego, ich formacja powinna być bardzo konkretna: trzeba uczyć ich żyć radami ewangelicznymi w codziennym postępowaniu i postawie oddania się Bogu przez służbę ludziom; trzeba pomagać rozpoznawać obecność Boga w historii, we współczesności i życiu osobistym, trzeba wychowywać do akceptowania krzyża w swoim życiu.

Zdarza się, że formacja duchowa ogólna zbiega się z formacją duchową według charyzmatu instytutu świeckiego i jego duchowości. Oto elementy zbieżne, mimo zachodzących różnic, powodujących wypuklenie jednego lub drugiego elementu:

- formacja do modlitwy i życia obecnością Bożą;
- pogłębienie życia łaską chrztu przez szczególną konsekrację, ćwiczenie cnót teologicznych i dojrzałej wiary, aby cały człowiek należał do Boga;

- słuchanie i rozważanie Słowa Bożego indywidualnie lub we wspólnocie;
- pogłębianie *sensus Ecclesiae* świadomością, że przez konsekrację Bogu całe życie osobiste jest darem dla Kościoła i uczestniczy w jego misji;
- formacja w kierunku uzdolnienia osoby, ażeby umiała przekazywać wartości duchowe w każdej sytuacji życiowej.

2. Formacja doktrynalna: biblijna i teologiczna

[129] Formacja duchowa wymaga pomocy doktrynalnej, tzn. studiów Pisma św. i nauczania Kościoła.

Z pewnością Pismo św. nie jest książką tylko dla uczonych. Jednakże nie jest możliwe czytanie Słowa Bożego, jeżeli nie podejmie się na serio obowiązku studiowania go, by zrozumieć je na miarę swoich zdolności.

Przez wysiłek studiów działanie Ducha Świętego jest w nas pogłębiane, zwiększane, nie powstrzymywane. Otwieramy jak najszerzej umysł i serce ku słuchaniu.

Teoretyczna formacja biblijna powinna rozciągać się na całe Pismo św., ale bez wątpienia powinna dotyczyć Nowego Testamentu, a zwłaszcza Ewangelii.

To samo możemy odnieść do nauczania Kościoła. Aby żyć bardziej wiarą i być mocniej włączonym we wspólnotę Kościoła, należy poznać i zrozumieć treść dokumentów Soboru, nauczanie Ojca Świętego i Episkopatu.

Dziś łatwiej niż w przeszłości można podejmować studia biblijne i teologiczne w różnych diecezjach. Instytut świecki powinien więc zainteresować się, aby te okazje wykorzystać, uzupełniając studiami ewentualnie tę część nauczania Kościoła, która dotyczy instytutu świeckiego.

3. Formacja psychologiczna, moralna i ascetyczna

[130] Ta dziedzina formacji ma na celu nie tyle pogłębienie teoretyczne psychologii i teologii moralnej, ile raczej znajomość zasad, aby osoba „w formacji” rozumiała samą siebie i otoczenie w którym żyje oraz umiała przewidywać jego reakcje. Poznanie czynników równowagi, panowania nad sobą, otwarcia się na innych jest konieczne dla ukształtowania osobowości dojrzałej, odpowiedzialnej, bogatej w wartości ludzkie. A wszystko to, aby lepiej odpowiedzieć

na dar łaski poprzez stały wysiłek osobistego nawrócenia i przez stałą rewizję życia.

Znajomości tych zasad powinna odpowiadać praca samowychowania, w której znajdują wyraz cnoty wyrzeczenia i umartwienia, dążenie do naśladowania Chrystusa w dźwiganiu krzyża.

4. Formacja do apostołstwa świeckiego

[131] Praca i działalność zawodowa, jak każda forma obecności w społeczeństwie, powinny stać się środkami osobistego uświęcenia i uświęcania świata od wewnątrz, przez wprowadzenie wartości chrześcijańskich, a w pierwszym rzędzie miłości.

Dlatego należy podkreślić znaczenie członków instytutów świeckich idących drogą świata i Kościoła, ich otwarcie na szerokie horyzonty, odważne podejmowanie odpowiedzialności osobistej, kształtowanie w kierunku wprowadzania „zmian mentalności i struktur” oraz „przenikania sposobów myślenia i odczuwania” współczesnych ludzi, aby móc „[...] osądzić i wyjaśnić wszystkie rzeczy w sposób całkowicie chrześcijański” (GS 7 i 62).

Zadaniem instytutów świeckich jest więc niejako faworyzowanie formacji do świeckości, rozumianej nie tylko jako warunku społecznego, ale także jako wartości, która wchodzi w styl życia, w postępowanie według rad ewangelicznych, w urzeczywistnianie obowiązków apostołskich. Instytut świecki sprzyja też formacji do misji ewangelicznej i uświęcającej Kościoła w świecie: do apostołatu obecności i świadectwa we własnym środowisku i w życiu zawodowym; do uczestniczenia w budowaniu Królestwa Bożego poprzez codzienne, zwyczajne życie, kiedy ze względu na wiek czy chorobę niemożliwa jest działalność, a także do apostołatu w formie widzialnej i bezpośredniej, jaki jest wymagany od każdego chrześcijanina świadomego i zaangażowanego, który przez szczególne powołanie odczuwa pragnienie głoszenia Chrystusa i miłości Ojca i aby ten cel osiągnąć, potrafi oddać się do dyspozycji wspólnoty Kościoła.

W skrócie — formacja do świeckości, jako sposobu przeżywania specyficznego powołania w świecie i dla świata, ale także formacja do odwagi apostołskiej, do gotowości podejmowania trudu przygotowania się do zadań i nieulegania względom ludzkim.

5. Formacja zawodowa

[132] Jak już było wspomniane, instytut świecki sam w sobie nie jest kompetentny do ingerowania w sposób bezpośredni w dziedzinę życia zawodowego. Jednakże należy zwrócić uwagę, aby i w tej dziedzinie formacja była zapewniona, ponieważ także od jakości naszej pracy zależy wartość naszego świadectwa.

Niezmiernie ważną rzeczą jest uwrażliwienie członków instytutów świeckich na ciężący na nich obowiązek uzyskiwania najwyższych kompetencji zawodowych, na utrzymywanie dobrych kontaktów z własnym środowiskiem pracy, na przygotowywanie się do działania na polu kulturalnym, społecznym, politycznym i związkowym.

Są to warunki niezbędne, aby rzeczywiście być aktywnie obecnym w świecie, w którym kultura i technika mają przewagę, a sumienie zawodowe często wykazuje braki.

Wymaganie formacji zawodowej powinno być przyjęte jako autentyczna służba światu, zgodnie ze specyficznym powołaniem instytutu świeckiego.

E. Linia jednocząca

[133] Różne aspekty formacji, zwłaszcza duchowej i apostołskiej, znajdują swój wspólny mianownik w konstytucjach każdego instytutu świeckiego, o ile te konstytucje są konkretną propozycją powołania i zawierają podstawy duchowości dla wezwanych do życia w świecie.

Konstytucje odnowione po Soborze Watykańskim II są bogate w natchnienia teologiczne, tak biblijne jak doktrynalne, w zachęty i bodźce ascetyczne. Jeśli członek instytutu świeckiego jest „formowany” na postawie konstytucji, to jego formacja będzie zasadniczo pełna, ponadto prawomocność takiej formacji zapewniona jest przez aprobatę Kościoła.

Rzeczą istotną jest, aby między osobą a konstytucjami tworzyć relację dojrzałą, wolną wolnością dzieci Bożych. Należy znać i rozumieć to, co mówią konstytucje, zachować wobec nich dyspozycyjność, by móc odczytać w nich prawdę, która wyzwoli ofiarność.

Oczywiście, że relacja istnieje nie tylko w pierwszym okresie formacji, kiedy trzeba dobrze poznać to wszystko, czego instytut świecki wymaga, żąda i ofiaruje. Konstytucje czytane w świetle Ewangelii i dokumentów Kościoła dają nam tematy do studiów, re-

fleksji i sprawdzania swojej postawy życiowej na drodze ku dojrzałości chrześcijańskiej.

F. Okresy formacji

[134] W pierwszym okresie życia w instytucie świeckim formacja powinna mieć charakter systematyczny, ale nie można się do tego ograniczać. Co więcej, powoli przyjmuje ona swój doskonały kształt poprzez dokonywanie codziennych wyborów, a więc trwa przez całe życie.

Wszystkie opisane elementy mają znaczenie bądź w okresie pierwszej formacji, bądź w okresie formacji stałej, ale różne jest rozłożenie akcentów. Formacja do duchowości i charyzmatu właściwego instytutowi świeckiemu, tak ważna w okresie wprowadzającym, winna być kontynuowana, ponieważ w konkretnym życiu nimi charyzmat i duchowość podlegają ewolucji zależnie od czasu, miejsca, wskazań Kościoła i potrzeb świata. Ewolucja ta musi być rozumna. Stąd potrzeba stałej formacji.

Zadania formacji stałej są różnorodne: zastępuje i uzupełnia nieuniknione braki pierwszej fazy i tworzy niezbędną pomoc dla ciągłej odnowy, w rozróżnianiu prawdziwych wartości i jasnym odczytywaniu znaków czasu; pozwala pokonać chwile zmęczenia, znużenia, jakie przychodzą w wyniku intensywnego życia lub osamotnienia, wieku lub innej okoliczności; podtrzymuje stały wysiłek odnowy duchowej dla utrzymania wierności i wzrastania w niej także wówczas, gdy zaczyna brakować zapału i entuzjazmu, jaki był na początku drogi; czyni uważnymi na nowe wymagania obecności apostołskiej.

Między okresem pierwszej formacji, a tym, który następuje po nim, może się ujawnić niebezpieczeństwo załamania, doprowadzające do kryzysu. W okresie początkowym bowiem osoba jest gorliwie prowadzona przez odpowiedzialną, która poświęca swój czas kontaktom międzyosobowym i spotkaniom formacyjnym. Natomiast później często brak jest tego kontaktu albo istnieje on w wymiarze o wiele mniejszym, a nie jest zastąpiony przez wspólnotę fizyczną. Należy przygotować do samotności przez wychowanie do samowystarczalności i odpowiedzialności osobistej.

G. Osoby odpowiedzialne za formację

[135] Wynika stąd, że przy wyborze osoby formującej osobistym kryterium będą jej kwalifikacje. Powinno zwrócić się uwagę na zalety

duchowe, na stałość jako członka instytutu świeckiego, na zrównoważenie, umiejętność wartościowania, zdolność słuchania, rozumienia i szacunku dla drugiego człowieka.

Wynika stąd również konieczność formacji odpowiedzialnych za formację, formacji szczególnej, która z jednej strony będzie ta sama co innych członków instytutów świeckich, a z drugiej — będzie się od niej różnić. Np. prowadzący formację powinien nie tylko znać Ewangelię, ale także podstawy pedagogiki, gdyż to pozwoli mu przekazać Słowo Boże innym ludziom. Powinien znać i żyć konstytucjami swojego instytutu, aby mógł przekazać całe ich bogactwo. Powinien także umieć tworzyć różne sposoby życia nimi i umieć sam według nich żyć i postępować.

Oprócz znajomości zasad psychologii, niezbędnych aby stawić czoło rzeczywistości życiowej, odpowiedzialny za formację powinien posiadać umiejętność oceny sytuacji, dostrzeżenia czy dla jakiejś osoby nie ma ewentualnych przeciwwskazań na drodze świeckości konsekrowanej i powołania instytutu świeckiego.

IV. Środki formacji

A. Plan formacji

[136] Program formacji jest konieczny, lecz winien być dość elastyczny, aby można było dostosować go do rzeczywistych potrzeb osób i do okoliczności czasu i miejsca. Program ten oparty na Słowie Bożym, na Magisterium Kościoła i konstytucjach instytutu świeckiego, opracowany przez wiele osób, stanowi owoc ich przemyśleń i doświadczenia.

Stopniowany zależnie od czasu formacji, musi być jasno określony, a równocześnie bardzo otwarty i elastyczny, aby mógł być realizowany z uwzględnieniem każdej z osób.

W instytucie świeckim o szerokim zasięgu jest pożądane, aby było więcej programów formacji, w których można byłoby uwzględnić różnice kulturowe środowiska. Główne wytyczne formacji zapewnią wtedy jedność duchową i specyfikę powołania danego instytutu świeckiego. Wydaje się rzeczą oczywistą jeszcze raz podkreślić, by w programie formacji uwzględniono treść, zastosowanie i pogłębienie konstytucji.

B. Środki formacji duchowej

[137] Formacja duchowa ma znaczenie podstawowe. Do środków formacji możemy zaliczyć: rekolekcje, dni skupienia, liturgie i sakramenty, słuchanie indywidualne i wspólnotowe Słowa Bożego, codzienne rozmyślanie, wymianę doświadczeń na temat wiary, refleksje osobiste i zbiorowe na temat konstytucji...

Wobec różnych środków formacji duchowej, bezpośrednio stosowanych przez instytut świecki lub pochodzących ze środowisk, w których żyją, trzeba na nowo podkreślić, że każdy członek musi poczuć się osobiście odpowiedzialny za ich przyswojenie i czynnie włączyć się w realizację własnej formacji.

C. Kontakty z instytutem świeckim

[138] Mogą być różne kontakty z instytutem świeckim, mające na celu formację jednolitą i całościową: od wymiany — spotkania między osobą a osobą, między osobą a grupą, aż do łączności „na odległość”.

W kontaktach między osobą a osobą, zasadnicze znaczenie mają stałe spotkania kandydatów z osobą prowadzącą formację: w spotkaniach tych kandydaci mają możliwość zobaczenia różnych aspektów swego powołania, aby móc je przyjąć z pełną odpowiedzialnością i uczynić z nich harmonijną syntezę w swoim życiu.

Mogą też być rozmowy okresowe, pisemne sprawozdania, stała korespondencja. Bardzo pożyteczne jest jednak, aby odpowiedzialna za formację nie ograniczała się tylko do takich kontaktów, ale sama szukała spotkań z osobą formowaną, w zwykłych warunkach jej życia, aby znaleźć środowisko, z którego ona pochodzi, lepiej poznać jej osobowość i sposób odnoszenia się do rzeczywistości i do innych ludzi. Takie okazje pozwalają indywidualizować wskazówki pedagogiczne, by każda osoba formowana rozwinęła się w pełni, umocniła swe zaangażowanie i podjęła osobistą odpowiedzialność za powołanie.

Oprócz kontaktów z odpowiedzialną za formację duże znaczenie ma braterski (rodzinny) kontakt z innymi członkami instytutu świeckiego.

Nie wystarczy jednak kontakt indywidualny — trzeba uzupełnić go chwilami życia wspólnego, tzn. braterskimi spotkaniami niezbędnymi dla właściwej formacji instytutu świeckiego i dla wzajemnego podtrzymania.

Ten czas braterskiej wspólnoty może być różny dla każdego instytutu świeckiego, ale jego konieczność dla osiągnięcia celu formacji nie podlega dyskusji. Nie są to spotkania tylko na płaszczyźnie ludzkiej, muszą one przede wszystkim tworzyć okazje do konfrontacji ze Słowem Bożym, aby wcielać je w konkretne sytuacje, różne dla każdego współuczestniczącego we wspólnocie. Rzeczywista wartość dialogu, tak na płaszczyźnie dwustronnej, jak na płaszczyźnie grupy, wyraża się we wspólnym szukaniu woli Bożej poprzez wzajemną wymianę.

Do pełnego obrazu tych spotkań dodać należy przekazywanie historii instytutu świeckiego (charyzmat, fundacja, pierwsze kroki, rozwój...). Znajomość jej jest podstawą zrozumienia swojego powołania w instytucie świeckim i włączenia się w misję Kościoła.

Możliwość braterskich spotkań bardzo często jest udaremniana przez wiele trudności: stąd konieczność stosowania przekazów pisemnych, chociaż formacja ustna jest bardziej skuteczna.

Do tego rodzaju środków formacji należy zaliczyć wszystkie pisma opracowane przez instytut świecki: listy, pisma okólne, biuletyny, kwestionariusze, czasopisma itp., stosowane według zwyczaju każdego instytutu świeckiego. Wszyscy członkowie, odpowiednio do swych zdolności, powinni mieć w tym swój udział, a przede wszystkim powinni przyjąć te materiały jako środek podtrzymania braterskiej więzi.

D. Uzupelnienie środków formacji

[139] Czy można ustalić hierarchię skuteczności środków formacji stosowanych w instytucie świeckim?

W praktyce instytuty świeckie stosują jeden lub drugi środek, według realnych możliwości kandydatów, mając na względzie dobro danej osoby. W tym sensie można mówić, że wszystkie środki są konieczne i uzupełniają się wzajemnie dla zapewnienia rozwoju osoby.

A oto kilka wskazań dodatkowych, które mogą okazać się pomocne:

— lekarstwem na poczucie osamotnienia jest stworzenie grupy; wzajemna pomoc jest gwarancją, że nie zabraknie bodźca do samodzielnej pracy nad własną formacją;

— bardzo pozytywne mogą być również spotkania między instytutami świeckimi na temat wspólnych elementów formacji;

— należałoby także pomyśleć o braterskiej pomocy innym wspólnotom instytutowym ze strony instytutów świeckich „bogatszych” ze względu na liczbę członków lub ich wykształcenie.

Konkluzja

Zadanie jest wielkie, ale pomocą powinna być świadomość, że chociaż jesteśmy „sługami nieużytecznymi” (Łk 17, 10), to jednak wiemy, że wszystko jest możliwe, kiedy Pan działa tam, gdzie odpowiedzialny za formację nie umie lub nie może nic osiągnąć. „On udoskonala w nas wszelkie pragnienie dobra” (2 Tes 1, 11).